

6 - dik Szám.

NEMZETI TÁRSALKODÓ

Augustus 8dik napján 1837.

U T A Z Á S O K,

nemes Thorda vármegye alsó kerületének,
nevezetesebb járásaiban.

M Á S O D I K C Z I K K E L Y

L u p s a i j á r á s.

BCU Cluj / Central University Library Cluj
(folytatás.)

Julius 6dikán, d. e. 6 órakor, falun feljúl egy negyedóra távolságra fekvő, úgy nevezett, Gránátpatak megnézésére siettünk. Ez egy kis völgy öböl (Schlucht) éppen az Aranyos mellett, mellynek feneke és falai, csillámpalával olly gazdagon vannak béöntve, hogy midőn a' nap rájuk süt, ragyogásaikkal elvész a' szem világát, és azt gondolná az ember, hogy ezüsttel béborított helyet lát; ezen csillámpalában teremnek: 12 lapu sötét viola színü gránátok (dodecaeder granat), borsó nagyságtól fogva, hólyagos dió nagyságig, van ezek között Staurolit is, mellyet, görög nevét magyarra fordítva, „keresztkö“nek lehet nevezni, de itt, kereszt alakzatában találni ritkán lehet. Az itteni gránátokból idvezült Mária Thérézia cs. és k. nagy fejedelem asszonyunknak, Friedwalszki atya küldött volt, egy ol-

Második félesztendő.

vasónak valót, kisímitva; szedtünk belőlek mi is sokat.

Szemfényvesztő völgyéből a' Gránát-pataknak, Felső és Alsó Szolcsván és az utolsónak végénéli hidján keresztül a' toroczkai liavasok felé irányzottuk útunkat, hogy ezeknek oldalai alatt, a' természetnek isteni, de még is a' hazában kevésbé ismértes műveit bámulhassuk; de míg nem ide érkeznénk, ismértessek meg Szolcsvákát is érdemes olvasóinkkal.

Mind a' két helység, a' toroczkó szt. györgyi mls. Toroczkai család öröksége; lakósaí g. sz. catholicus, és g. sz. nem catholicus oláhok, kik silány földmívelésből, de sok gyümölcs természetből és a' szegásdiakéihoz hasonló hírű juhtenyésztésből 's a' t. élnek; alsó Szolcsván látszának, a' mls. Toroczkai család udvarházának romjai, mellyet Hóra pórhada dult volt fel.

1830 Szolcsva magyarai, De laoje nevu tölgyes erdőn át utazva, felemelkedtünk Dóra hegyére, melly egy rövid karjával, a' toroczkai havasokhoz támaszkodik. Dóra ezen karjánál, ns. Alsó Fejérvármegye közeli szélénél van egy mély völgy, hol zajongva turja habjait vad patak. Szálljunk le ebbe látni szép tárgyakat.

Ezt a' völgyet át öleli az ő falainál magasabb kőszál, melly alatt félkör idomu üregen, a' vad patak föld alatti világba tűnik, és innen kölcsönözi „búvópatak“ nevét; az üreg csak akkora, hogy egy szekér szalma és néhány darabkő, elégséges lenne a' patakot földalatti útjából visszatartóztatni, midőn a' völgyben fekvő Ponor és Brádest Noe sorsára jutna. A' kőszál oldala függő helyhezetű, sárga, veres, szederjes, fejér és rozsa színekkel tarkázva, tetőjén nyirbokrok ágaival szél játszik, beléje furt üregecskében, kövi fecskék, vízi rigók és bag-

lyak választottak hont. Ezen kőszál balszárnyában, van egy barlang, kup idomu, mellybe egy kis ürege fellehet bujni, alsó átmérője ennek 5—4 öl, magassága 10—18 öl; falaira akadva, 6—8 öl magasságban széna töredéket és tekenyő darabokat láttunk, mellyeket víz emelt fel ide, a' pataknak egykori feldugultakor; a' barlang boltozatán akhánt levelekhez hasonló, csepkövek (stalactites) képződtek. De menjünk ki innen napalá ismét és lássunk még szebbet.

A' kőszál jobb szárnya mintegy 5 ölnyire bé van vágva, mellyen a' megötte fekvő magasabb havasból, kristálytiszta patak ömlik ki; húll a' víz függőlegesen és egész tömegében, 6—8 ölet, egy természetes kövederbe, de ennek karimáján, szét oszolva 's porfelleggé válva kiugrik, és ív idomban alább húll ismét 10—12 öllel, úgy hogy megötte, mintegy mesterséges víztűkör megött. szárazon maradhatna az ember, mentől több vize van a' zuhatagnak, annál nagyobb az íve, és tovább ugrik, mellyet mutat a' vele szemben álló, kőszikladombnak öblösen kimosott oldala; második esetén alól apró zuhatagokra szakadva, lezuhan völgyfenékre, 's a' vad patakkal egyesülve, föld alá ömlik. (Festő barátom! ki, útitársamul ígérteztél volt, de honn maradál szép nőd karjai közt, nem neheztelek hűség telenségédért, mert midőn soraimat olvasandod, látványod érzete által tudom megleendesz büntetve, noha gyenge tollam nem tud olly élénken festeni, mint festő ecseted, és teremő fántásiád.) Főispánommal, a' zuhataggal átellenes kősziklán le-ereszkedénk, csak nem a' vizív végzetéig, még gyönyörködni a' felséges nézetben. — „Az idő halad, még sok van látni való mára, jó lenne már tovább úta z ni“; ilyen szavakkal szakasztám

félbe innepélyes andalgásunkat. „Maradjunk még, mert lelkem égi éledeletet talál e' szép nézetben“; ezen szavaival ismét lelánczola a' főispán és még egy negyed óra mulatával válhattunk el zuhatagunktól, olly érzelmekkel; mint messze távozó szerelmesek egymástól.

Dóra felé vissza utazva, nem messze a' zuhatagtól, találtunk tölcser idomu és gyeppelel bennött, két sütyedésekre: ezekbe ha kövek hengerítetnek, ollyan hangokat adnak, millyeneket a' pinczék, ha felettek toppantunk. Azt jegyzik meg ezekről, hozzájuk közel lakók, hogy esős idők következéseikor, köd emelkedik fel belőlek, melly az egész vidéket fátyolába borítja. Ez a' jelenet az alattuk folyó búvó patak gözeiből származik mellyek a' föld alatti barlangok boltozatai által felfogatnak, és esős idők előtti vastag légtől, mint könnyebb testek, azoknak repedésein kifeje nyomatnak; a' sütyedések pedig, barlangboltozatok rokkadásainak következményei.

Dóra keletészaki oldalán utaztunk lefelé, mintegy két annyt, mint felfelé a' zuhatagtól fogva, és itt, egy egészen más characterü vidék nyílik fel előttünk, a' Vonkák völgye (Válye Vonkasésty.) Ennek dél kelete felőli oldala mellett, nyúlik végig, a' toroczkaí havasoknak egyik szárnya, mellyet bedelői havasnak neveznek, és a' melly határt von, a' lupsai és toroczkaí járások között. A' havas szárny, tarka márvány nemü, falahos mészből alakult, és szét hasadozott, magas falaival, nagy szerü tekintett ad a' völgynek. Völgy kezdetnél, mély hangú zúgás, még távolból jelenti, hogy a' természetnek ismét szép mivére találand a' vándor, és ez, a' búvó patak előtünése. Dórának azon karja alatt, mellyel havashoz támaszkodott a' havas szárnyból, kiáll egy kötoll, magas mint

egy torony, és borzasztó, mintha Átlás z hozza feszítette volna vállát, hogy nézőjére döntse. Ennek oldalán van a' kapu, hegyes három szeg szabatu, mellyen földalatti tévelyeből, a' búvópatak, nap alá jő ismét. A' tévely vagy barlang torka, fel van gátolva kőfallal, melly megött, a' viznek egy része, ványoló és lisztelő malmok kerekeire vezetetik. Ennek fokán, mintegy kerek bástya csarnokán, felkerültünk a' torokba, hol, övig érő vizben gázoltunk mintegy 10 — 15 ölnyre, de itt, egy mély örvény álla előttünk, mellyen túl, felsőbb regiokban dörgő zuhatagok viszhangjai, a' legnagyobb hatalomra emelék látványunkat. A' főispán úrról eltűnnek felső köntösei, mintha a' barlang Gnomai varázsvesszőjökkel sujtották volna le róla azokat, béugrik az örvénybe, átúszik kerengő habjain, 's béhalad a' zuhatagok hullámai alá. Elbámultam e' merény látására, 's néhány pillanatokig néztem utána, de ez alatt eszembe juta, hogy isten van mindenütt a' jó emberekkel, és ez a' szent hit, cselekedetre buzdita engemet is. Jó olvasó! nem ugrottam az örvénybe, mert úszni nem tudok; nem tudok úszni! tudatlanságomnak ezen ágát, most érzem legnagyobb súlylyal. Deszkákat és lajtorjákat hozattam, a' közeli malomból, pallót építettem keresztül az örvényen, átúztam ezen, lajtorjákat támasztottam a' felső regio oldala mellé, és ezeken, és üveg simaságu köveken, feljutottam én is oda, honnan a' víz, sziklák közé furt üregeken omlik alá, az örvénybe. Itt tártam főispánomat, a' víz hidege miatt, mellynek mérséklete 4 fok, Reaum. vala, reszketve.

Itt állottunk külön minden embertől, és élő állattól, napot nem — csak az alattunk kerengő örvény csillámlását látva; itt állottunk, az örök éj sötét szélében, mellynek egén soha egy

csillag sem ragyog; itt láttuk, a' lét és nem lét jelképeit, a' sötétségből szüntelenül elő és eltűnő hullámok soraiban; itt érzettük, hogy milyen gyenge ephemerák vagyunk, a' természet rontó kezei között; és még is, tovább is utaztunk volna, rémitő boltozatunk alatt, látni embertől talán soha sem látott miveit a' természetnek, ha nap alatt maradott társaink egyike, szövétnekünket el nem vesztette volna. Leszállottunk végre a' barlang felső regiojából, az alsóba, olyan egyezménynyel, hogy rövid idő multával, nagyobb készüllettel jelenendünk meg, vizsgálódásunkat tovább folytatandók. Ötven napok multával meg is jelentünk királyi kamarás, keresztszegi gróf Csáki József úr és kedves fija György, jennai professor Schuler Gusztáv's több nemes urak becses társaságában, szövétnekekkel mentünk-bé már most, a' barlang alsó regiojába, melly magas goth templom idomu; felmentünk a' felsőbe, azon fokra, mellynél tovább a' főispán urral nem mehettünk volt. A' főispán úr, gr. Csáki György szövétnek hordozóikkal, úszva és gázolva, vagy kőszirtokhoz fogózva haladtak előre. Valami leírhatatlan nézet vala, ezen félmézitelen előcsapatot, a' homályban veres lánggal égő szövétnekek füst fellegében, óriási ívezetek alatt, zuhatagok hullámaiból kimagasadó kúpak falkázatai (Gruppirungen) között, iészült helyhezetekben, utazni látni. Mig nem mi az idősb gróf urral, lassan haladtunk elé, néhol egyik kőszál tetejéről a' másikéra fektetett lajtorján ingadozva, az előcsapat felhaladott egy harmadik régióba's szemeink elől eltűnt. Ezen regio zuhatagánál valának, midőn, csarnokánál, hajnal fényhez hasonló világosság tudunkra adá, hogy az előcsapat vissza felé fordult; vissza fordulánk tehát mi is.

A' barlang alsó regiojában, a' már tudva lévő tárgyakon kívül, semmi megjegyezni való nincs. A' másodikban, falból kiálló, de nem faltól külön álló ívezetek emelik a' boltozatokat, mellyeken, úgy a' boltozatokan is csepkőből czifrázatok csak néhol jelennek meg, 's ezek is nem díszes alakzatokban; az ívezetek alatt, üres félgolyóbis idomu üregeket mostak elenyészett zuhatagok lefelé omló árjai, mellyek közül némelyek üresek; mások pedig vízzel telvék; fenekeben ennek, jég simaságu szikla darabokon habzik a' víz. A' harmadik regio — előcsapatunk tagjainak értesítései szerént — *nem olyan magas mint a' második, sőt a' felső torok közelében — mellytől nem messze jártak — ember magasságnyira letörpül; falai ennek is olyanok, mint a' másodiknak, de feneke, fővényes, és könnyen járható.*

Barlangbóli kijövetelünk után, a' patak elbuvásánál, szénport hintettünk a' vízbe, melly két óra, és 28 órapercz alatt utazott végig a' barlangon; ebből azonban, nem lehet felszámítani az ő hosszúságát, mert az örvényekben sokáig kellett kerengenie a' szénpornak, egyébiránt: hozzávetőleg a' barlang hosszúsága mintegy 800 — 1000 ölnyi; de térjünk vissza első utazásunk folyamához.

Földalatti kalandaink után, kérésünkre, a' közeli templom harangjai megvonattak, és a' szent érczek zengései, innepélyesen ömlöttek szét a' nagy szerü völgy szirtei között, lelkünkben pedig az áhítatosság érzeteit ébresztették fel. A' dombon épült fatemplom egyszerű fatornyával, az alatta füstölgő szalmás kunyhók, kősziklák oldalain legelő szakállas kecskék, fürtös kucsmáju juhászok, fák koronái alatt gyapju fonással foglalatoskodó oláhnék, hársfa kérgéből font trombitájokat fuvó gyermekek elénkbe idézték, az em-

bernem azon ártatlan korszakát, melyet Róma egyik költésze; arany időnek nevez.

Felső Szolcsváról elindulásunk napján, d. u. 4 órakor búcsúztunk el, Vonkák regényes völgyétől, és szállottunk viszont tutajunkra, a' bűvő pataknak Aranyossal egyesületénél. Ezen alól havas alá kanyarul a' víz, az Alsó Szolcsva, és Alsó Podsága közötti bércz által nyomatva, mellynek csillámpalából, kavicsból, fekete liditből, és mészből alakult bástyái, rémitő falkázatokban meredeznek a' partokon; ezen hely neve Hurdukátya. Ezen alól vissza törik a' víz ismét havas alól, egy szép zuhatagnál, melly jobb felőli magas falakról hull alá; balfelől, festő montikák — *anthemis tinctoria*, — és ligetke csészekürt — *oenothera biennis* — sárga virágai aranyozzák a' földet. Változik ismét a' nézhely: jobb felől a' havasokat, egy kis erdő zárja el, balfelől ismét kőszalak uralkodnak, és gomb idomu, két kőtestek, 's közből még egy harmadik, úgy össze szoritják a' folyót, hogy köztek alig evezheténk el; innen leézve, balról egy hegyes kúp magasodik ki többek közül, ez a' Koránda, mellynek tetőjén, szép vala nézni, egy tánczó fiatal juhászt kit merész hajlongásai miatt, féltettünk a' leukádiai ugrástól. Koránda alatt, meg vala lassudva a' sebes Aranyos, mintha ezen vadon szép helyet, sajnállotta volna elhagyni; kevéssel alább, a' jobb felőli partot, mint őrbástya őrizi, bugja kőpü és nevü (kláje) két kő domb; ezen alól kinyilik a' hely, és jobb felől, felhők közé emelkedve látszik a' havas, és szembe vele, búza mezők kalászeit szél lebegteti. Mig lelkemben emléksző tehetség leend, nem felejttem el azon igéző szépségű helyet, melly Alsó Szolcsvától fogva, a' bugjaig vagyon, mellyet csak tájfestő mű-

vész keze írhat le érthetőleg és több darabokban, és végre, még csak azt jegyzem meg róla, hogy a' látni vágyó vizen utazzék, mert szárazról, a' képeknek csak árnyéklatát láthatja meg. Festő barátom! 's a' t. 's a' t. Dél után 7 órakor, Alsó Podságához közel kikötöttünk, hol a' partról puska roppanásokkal idvezlették a' lakósok, tisztelt főispánjukat, és innen tízhímes átán bokrok között — *tamariscus germanica* — fel-útaztunk a' közeli faluba.

Junius 7kén reggel, Alsó Podságáról, a' rajta végig szaladó havasi patak kanyarjai mellett utazva, a' kérdésben már volt Felső Podsága lakásai felé irányzottuk útunkat, látni ismét a' természetnek néhány szép műveit.

Havasaliban, Alsó Podságától három negyedóra távolságra, csillámpala bérczből kiemelkedik egy magas mézhegy „Bozsor“ nevű, mellynek aljából egy darabot, külön szakasztott az alatta folyó szegásdi patak, és úgy hogy egyikfelől, közvetlenül a' hegynek meredek falai, más felől pedig külön vágott darabja tészik a' partokat. Bozsor aljában, vízfelületen csak néhány hüvelykkel feljül, van egy lófő idomu és nagyságu üreg, és e' felett mintegy harmadfél öllel, egy más kisebb faudu képű, melly közösületben áll az alsóval. Az alsó üregből, időszakonként víz omlik ki, omlását zajgással jelentő és innen nevezik őt „bögyölyük“nak, tulajdonitnak néki orvosi erőt, mellyhez a' balitélet még azt is ragasztá, hogy csak azoknak ad vizet, kiknek használhat és minden mások hijában várják zajdulatát; de még is, mig kísérőink egyike eskulápi szerénységgel, csudálatos természetét beszéli ennek, megzajdul nekünk is egésségeseknek a' bögyő feje és fellibbenti vizét, azonban hangot, bödülethez hasonlót nem hallottunk, e' tehát a'

zajdulat toldaléka. Átellenben a' bögövel, nálánál egy két hüvelykkel magasabban, 3 talp szélességű, 3 és féltalp hosszású és egy negyed talp mélységű, üst képű kővederből buzog fel egy koczkatalp tömegű 's fenéig átlátszó viztest, a' „fördő.“ Vegytani kémszerekkel, itt helyben megvizsgáltam a' forrásokat, de a' tiszta víz elemein kívül egyikben sem találtam egyebet, csak egy kevés meszet. A' bögő mérséklete 10, — a' fördőé 15, — a' pataké 11 fok, közömbös pontján feljül a' Reaumur melegmérőjének. A' bögő vizének időszakonkénti megjelenésit, a' szivárvány csök természetének elméletéből — theoria — meglehet fejteni, mert az illy nemű források üregei, mindenütt szivárvány idomúak. Néhány lépésnyire a' fördőtől egy terepély hársfa, árnyékos koronája alá hívja az embert és alóla Borszornak gyalogfenyvekkkel és virágos hársbokrokkal bénótt falait nézni gyönyörűség vala. Festő barátom! 's a' t.

A' völgyben még feljebb is útaztunk, addig hol a' szegásdi patakka egyesül Bolívar a lakság patakja. Ezen feljül egy szűk oldal völgyben fekszik a' lakság, mintegy 1000—1200 öllel, Bélavára nevű magas és kopasz hegy aljában, mellyről kölcsönözte oláh nyelven elkorcsosodott nevét. Ez a' mészhegy és a' lakságnak szétszórt kunyhói és erdődarabok falkázatai, olyan nézetet adnak, mint valamelly nagy művész által, játékszín utolsó függönyére festett fántásta tájképek. — Bélavára, egy természetes erősség és alkatja három kúp: a' közbelső neve Királykő, (piátre krájuluj), ennek szirtei midőn nap süt rájok úgy fénylenek, mint Mexikó falai fénylettek, a' kincskórságos spanyolok szemei előtt hajdan; jobb felőli oldala mellett áll a' Nyegrilla, ezen egy nagy üreg tátong, miötha a' fe-

lette úszó fellegeket akarná bényelni, balfelőli oldala mellett a' Királykőnek van a' Blánca; ez, és a' Nyegrilla, alkoták a' Királykő bástyáit; az alattuki mély völgy-öblök pedig sánczait. Hogyan? mikor? és kitől vette e' hely nevét? — nem tudatik.

Délben vissza fordultunk innen Alsó Podságára, 's kevés nyúg után tutajunkon valánk ismét. D. u. három órakor, Ujfalu (Lunka) mellett útaztunk el; lekinzott erdőségeiben ennek, szénlők füstöltek 's talám utoljára? és emlék bokrai között kecskék harangoztak diadalt a' pusztulás daemonának; a' falu lakószai görög szerzetásu nem catholicus oláhok, kiknek életök módja, olyan mint az alsó podságiaké. D. u. 5 órakor köszöntöttük Nagy Oklost az Aranyos balpartján, a' hol vala éjeli szállásunk és a' napnak még hátra lévő óráit, a' rajta keresztül folyó patak köveinek vizsgálásával töltöttük el, ákhátot és kárniolt kerestünk benne, Friedwalszky atya útasításánál fogva, de nem találtunk 's fáradságunkat csak egy darab Siénit jutalmazá, mellyet havasról hozott ide a' víz. Nagy Oklos lakószai g. sz. tartásu nem catholicus oláhok, kik szénégetéssel, munkabért nem érdemlő földmíveléssel, juhászattal és gyapjuból durva szövetek készítésével élnek.

Junius 8dikán reggel Runkra útaztunk, melly helység Nagy Oklosan feljül, és hozzáközel havas torkában fekszik. Itt ismét egy nagy szerü földlét és földalkattani kép — Erdélyben nem mindenütt látható — ragadá magához figyelmünket. Képzeljünk egy falahos (geschicht) köbgyet, nagyot és épet; képzeljünk ennek kögében egy halom puskaport lefojtva; 's képzeljük a' hegynék ez általi szétszaggattatását és így származott falainak hasábokra oszlott darabjait; kép-

zeljünk végre ennek romjai közé egy vad patakot is, melly köztök útat szaggatott magának és ekkor előttünk fog állani a' Runk feletti sziklavölgy képe, hív másolatban.

Ezen szirtek őskori, vagy is eredeti mészből alakultak, mint ezt nádméztörésü és szemes tömegei mutatják, és őstenger alatt, mellyet bizonyitanak kőületeknélküles falahai. A' falahok felvannak emelkedve 20—90 foku szegeletek alatt és így nincsenek eredeti helyhezetőkben, mellyek természetesen vízfektüek voltak, következőleg, valamelly felfelé ható erő emelte fel őket és szaggatta szét eredetileg egy tömegü testeiket. Föld alatti tűz, végtelenül kifeszülhető gőz, és az ezekbeni vilany, azon eszközök, mellyeket használt a' mindenható természet, ezen szirtek felemelésében és szétszaggatásában. De, míg az itteni ősmész fajnevi meghatározására elégséges jeleket találunk, a' sziklavölgy közepe táján felmászunk jobb felőli szárnyának teteje felé, egy barlang megnézésére.

Meredek kőfalakon és kőfolyásokon, néhol borzabokrok gyökereihez és ágaihoz fogózva, vagy egy másnak vállalai által segítve, vagy pedig cicéronink vas kezei által vonatva juthattunk fel a' barlanghoz, a' főispán úr, Pápai úr meg én. Van a' barlangnak 2—3 négyszeg öl területü torka, mellyből mint fedeles csarnokból, széltől és esőtől védve, szét lehet nézni a' törpébb szirtek felett; ebből hárántékosan béké felé vonul egy keskeny sikátor, mellynek kezdeténél halálfő idomu fő van kiömlve csepkőből, hasonló anyagu oszlopra, de ennél bennebb csak egy vagy két lépéssel haladtunk, mert sötét mélység álla útunkban, mellyet beléje hengerített kődarabokkal kémleltünk ki; azonban szövétnekünk 's lajtorjánk sem vala, további haladásra segédül. Visszatér-

tünk tehát innen is szantylódva, de olly egyezménynyel, hogy illendő készüllettel még egyszer meglátogatjuk ezt a' barlangot is; meg is látogattuk 52 napok multával, azon nemes urak társaságában, kikkel a' búvópataknál is másod ízben valánk. A' barlanghoz kanyaros ösvény vezetett fel ekkor, mellyet a' jó Pápai úr előlegesen készíttetett volt, jérczepataki bányászaival, lajtorja vala a' sikátorból is bocsátva, mellyet előszobának nevezünk — a' 9 öllel mélyebben fekvő üregbe, ennek hosszúsága 12 öl, szélessége 1, 2, 5 öl, magassága 3, 5, 8 öl, idoma pedig csucs kör (ellypsis), boltozatát falba nőtt völgyes oszlop-sorok emelik, ákhánt és arabeszk czifrázatu koronáikkal; koronáról koronára, olyan himzettü függönyök vannak vonva, mintha tűzellenes fejer gyertyánkő (asbest) száláiból, valamelly nem emberi kéz remeklette volna, és midőn ezen csepkőből művek szövétnek által megvilágosítanak, azt vélné az ember, hogy tündérhonban van, nevezzük ezt teremnek. Felmásztunk a' teremből, de feszült izmokkal egy harmadik kisebb üregbe, mellynek szűk torkát, hegyes kőszarvak őrzik; ennek egyik oldalából, hősín fejetségű baldáchin tornyozott ki, és alája hasonló színű szőnyeggel borított asztal alakult, mind csepkőből, ezeken kívül, kevés és említést nem érdemlő czifrázatok léteznek benne, — nevezzük ezt kápolnának. — Mig társaságunk a' tündérhonba utazott, addig néhány bányászok, völgy fenékben a' köveket ágyukká változtatták, és midőn ismét nap alá jöttünk, elmenydörgék azokból fáradságunk diadalát.

Térjünk vissza ismét első utazásunk folytatjához és haladjunk fennebb Runknak sziklavölgyében, egészen a' végzetéig. A' főispán úr, szolgabíró Lázár és Pápai urak, e' helyen ha-

lászathoz kezdének és a' patakot eddigleni útjából félrevezették, hogy a' víz lakóseit szárazon foghassák el, én pedig felmáztam a' völgy jobb felőli szárnyán a' „Korábgya“ nevű szirt falaira, virágászni és kövészni, hol gombos és hegyi fűlfű — *semper vivum globosum et montanum* —, borsós-sziklai és fejérszakák — *sedum acre, rupestre, et album* — teremnek; továbbá találtam vascillámeret (*Eisenglimmer*), mellyből jó aczéllat lehet koholni, sötét veres mészkövekben, mellyek közül némelleyeket széttördelvén találtam bennök talkot és mészpát ereket szétömölve és ezen jelekből úgy tartom, hogy a' Korábgye és a' Runk feletti több más illy nemű mészsziklák, az úgy nevezett „Dolomiomész“, noha ezt, az előttem itt utazott külföldi és hazai földalkat vizsgálók, „meg nem határozott mésznek“ nevezték, a' bögő és fördő feletti, és bolivári mészhegyekkel együtt, mellyek a' runkiakkal egyneműek. Utitársaimnak kevesebb vala nyereségök, mert egy pisztragnál és két orsó halnál többet nem találhattak.

Runk mezőjén a' sarlónak nem sok dolga van, de szenethordó emberek és sok ványoló malmok, mellyek között Korábgya felől vissza utaztunk, tudtunkra adák, hogy a' helység lakócai, erdőlésből és gyapjumívelésből élnek. Hogy erdők meddig fedezhetik fálásukat *) nem tudjuk, mert megjárni környületeink nem engedték; de a' szenes emberek azt mondák, hogy nem sokáig, mert ezek is mint minden kézügyben fekvő szabálytalanok, az örök semmiség kebele felé sietnek; tehát idővel csak a' gyapjumívelés leend e-

*) Fálás = Holzbezug; innen fálni = holzbeziehen; és tészi, az erdőkbeni fáknak, akár mimódoni leejtését, hozatalát, hordását. — Író.

gyedüles élelem forrásuk. Szükség környület és a lakósoknak gyapjumívelésbeni előismérete — kik jelennen csak szúrposztót és csergéket tudnak szőni, kézzel font gyapjuból 's kajács osztovátákon — mintegy hirdetik, hogy Runkon igen kevés munkával, virágzásba lehetne hozni, a' fonó és szövőgéppelylekkel posztógyártást, melly által nemcsak a' runkiaknak, hanem a' közeli szegény helységeknek is örökös kenyér nőne kezökbe, a' birtokosság zsebébe pedig, több pénz folyna bé, mint a' mennyit most, 10 Runk is adhat, robottaival. Az Aranyos kezdeténél erőtelen patak, de már Tordánál hatkövü malmot forgat, és hegyet sodor el magával, így a' runki gyár is, kicsinyből nőhetne nagyra; kicsinyből mondom, mert az erdélyieknek nincs pénzek; nincs pénzek, mondom, az erdélyieknek, mert eddigelé effélékről kicsinyben is nem sokat goldolkoztak. Runknak szegény lakósz. sz, nem catholicus oláhok.

Junius 8kán délben Nagy Oklos alatt, ismét tutajra szállottunk, tovább utazandók, és 1 órakor köszöntöttük a' toroczkai járáshoz tartozó Vidalyt, melly Lunkához, életmódjára, gazdaságára és lakóaira nézve mindenekben hasonló vala. Falun alól békével evezünk, a' magas Gyulakő (hegy) aljáig és kényelmesen füstöltünk Nikot tiszteletére, de itt tutajunk két kőszikla közé szorúl, lapjáról félre fordulva és térdig érő víz zuhan rajta végig; a' főispán úr partra gázol, én pedig mérőeszközeimet 's papirosaimat megakarván menteni, míg ide 's tova kapok, szinte elmerülék, de Iliá derekon ragad 's partra repitt, Pápai úr és a' legénység, butoraink szabadításával tusakodnak; kalap, sapka, köppenye, tarisznya, zacskó, nyereg, úsz a' vízben vagy merül, egyik vész más megkerül; a' magas szál vadász, ki ma bizta volt legelőbb életét töredékeny tutajra, övig érő vízbe hull, 's egy darabig megijedve néz eget és földet, de másoknak példájára vérszemre kap, és vállára emel egy lucskos nyeret, és ezzel szárazra gázol. Itt vesztém el én is drága bokrétámat, mellynek ritka virágait Timpanyénél és más helyeken szedtem volt, olly czélzattal, hogy vízbe állítva elevenen hozzam őket Tordára, feltáglalás végett. Vizzeli tusánk a-

Iatt, Vidalyról ökrök érkeznek, tutajunkat szabad vízbe vonandók; azonban, látván hogy e' sok időbe kerülend, főispánommal a' jobbfelöli parton, erdő közötti ösvényen leindulunk, B o r é felé, megnézni az ottani vaskohókat, de a' sűrűben utat veszünk, és Aranyos feletti kőszál kupján — mellynél tovább nem haladhatánk, megállapodtunk, várni tutajunkat; mi alatt tulsó parton, szemünkbe ötlük, nyílt helyeni ösvény, kőszálunkról leszállunk egy gázon tulfelé haladni, de jön a' tutaj 's mi sietünk elébe, és víz középeni köven, melly a' térdig érő gázt mélyebbtől választá el, megállunk, erről nyilsebesen haladó tutajunkra, a' főispán úr átugrik, és én mint öregebb legény, a' köven maradok, mint Robinson, minden felől vízzel körölve, „*fer te o pem mis ero Rob in son i*“ kiáltám társaim után, de nem segíthetének a' sebesen haladók. Eltűnik a' tutaj, és én vissza gázolok, oda, honnan vízbe szállottunk volt, tulmászok a' kőszálon, ormóihoz fogózva, és sűrű bokrok, más meg más kőszirtok között, felóra multával, béérem tarsaimat, kik csendesebb vízbe, tutajukat, kikötötték volt, rám várakozni. Képzeltetni lehet, menyország utjához hasonló útam környületeit, midőn az itt idő alatti utazásom hosszúsága alig vala 600 ölnyi. Jó főispánom, ez alatt egy lovagot küldött volt utánam, ki midőn szárazai kősziklákon utazni látott, nagy okosan így kiálta hozzám: „hallja az úr! nem az úr-e az, ki víz közepén köven áll“? „a' voltam“ felelém neki. Tévelyes utazásombani fáradságomat, nem mindenhol találtató három növények jutalmazák: k a t i k a s i s a k v i r á g — a c o n i t u m n a p e l l u s —, f a r k a s ö l l ő s i s a k v i r á g — a c o n i t u m l y c o c t o n u m —, és orvosi ángyélika — *angelica archangelica.* —

Megindultunk ismét és elértük a' bőrei cyclopsok kormos műhelyét, mellynek pörölyeit a' Jára vize mozgatja, aranyosbani szakadásánál, de ezt nem nézhettük meg, mert a' nap délutáni útjának felén már túl vala, 's Torda még messze, mellyet még ma köszönteni szándékozánk ismét. Mindjárt a' kohón alól, fedeles hidja alatt Bórének, átevezénk, hol szolgabíró Lázár Antal és Pápai Lajos úr, elbucsuzának tőlünk, Jára vize mellett Járába hazamenendők. Utaztunk még a' tordai szerencsétlen erdők alatt, az Aranyos hegységek közötti utolsó szorulatának végzetéig, vízen, ezentúl pedig elénkbe jött szekeren, ns. Aranyos széknek egy darabján keresztül, és midőn a' nap lenyugodott, mi is Tordára nyugodni megérkeztünk. (Folyt. másk.)

Téglási Er c s e i J ó z s e f.